

Vertikālas vienošanās

Publicēts: 26.09.2023.

Saskaņā ar Konkurences likuma (KL) [11.pantu](#), ir aizliegtas un kopš noslēgšanas brīža spēkā neesošas tirgus dalībnieku vienošanās, kuru mērķis vai sekas ir konkurences kavēšana, ierobežošana vai deformēšana Latvijas teritorijā, to skaitā vertikālas vienošanās par, piemēram, tālākpārdošanas cenu noteikšanu vai fiksēšanu, tirgus vai klientu sadali un citas. Biežāk sastopamie konkurences ierobežojumi ir norādīti likumā, taču vertikālo vienošanos kontekstā izvērtējums, vai konkrēta vertikāla vienošanās ierobežo konkurenci, visbiežāk jāveic ņemot vērā konkrētos faktiskos apstākļus, piemēram, vienošanās preces.

Piegādes un izplatīšanas līgumi jeb vertikālās vienošanās bieži vien sniedz labumu uzņēmumiem un patērētājiem, kā arī konkurencei, tomēr tos var izmantot arī konkurences ierobežošanai, kas ir aizliegts saskaņā ar konkurences tiesībām

[Kas ir vertikāla vienošanās?](#)

[Kad vertikāla vienošanās ir atļauta?](#)

[Kad vertikāla vienošanās ir aizliegta?](#)

[Kontroljautājumi: Vai vertikālai vienošanai ir piemērojams atbrīvojums?](#)

[Normatīvais regulējums un citi noderīgi avoti](#)

Kas ir vertikāla vienošanās?

Vertikāla vienošanās ir nolīgums vai saskaņota darbība, kuru noslēguši divi vai vairāki tirgus dalībnieki jeb uzņēmumi, no kuriem katrs veic saimniecisko darbību atšķirīgā ražošanas vai izplatīšanas līmenī un kura attiecas uz vienošanās preču pirkšanas, pārdošanas vai tālākpārdošanas noteikumiem. Vienošanās preces ir preces vai pakalpojumi, par ko ir noslēgta vertikāla vienošanās.

Vertikālās vienošanās visbiežāk ir piegādes un izplatīšanas līgumi, ko uzņēmumi izmanto, lai vienotos par īpašiem noteikumiem un nosacījumiem saistībā ar preču vai pakalpojumu pirkšanu, pārdošanu vai tālākpārdošanu. Līdz ar to, vertikālas vienošanās atšķiras no līgumiem starp tiešajiem konkurentiem, kas darbojas vienā un tajā pašā tirgus līmenī jeb [horizontālām vienošanām](#).

Konkurences tiesību mērķis ir neļaut uzņēmumiem izmantot vertikālas vienošanās, lai ierobežotu konkurenci, tādējādi kaitējot gala patērētājiem. Priekšnoteikums, kas jāievēro katram uzņēmumam – uzņēmuma lēmumiem jābūt pieņemtiem neatkarīgi, piemēram, par cenu, par kādu pircējs pārdod preci vai pakalpojumu gala patērētājam.

Vienošanās nosacījumus, kas ierobežo konkurenci, nedrīkst piemērot vai izpildīt. Katrs uzņēmums ir atbildīgs par to, lai tā vertikālās vienošanās nekropļotu konkurenci, tāpēc uzņēmumiem ir jāspēj noteikt, kad to vertikālās vienošanās ir atļautas un kad uz tām attiecas KL 11.pantā noteiktie aizliegumi.

KL 11.pants izriet no Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) 101.panta. [LESD](#) darbība attiecībā uz vertikālām vienošanām ir padziļinātāk skaidrota 2022.gada 10.maija [Eiropas Komisijas Regulā 2022/720 par Līguma par Eiropas Savienības darbību 101.panta 3.punkta piemērošanu vertikālo nolīgumu un saskaņotu darbību kategorijām](#) un [Eiropas Komisijas \(EK\) pamatnostādnēs vertikālo ierobežojumu jomā](#). Vertikālām vienošanām, kas ierobežo konkurenci tikai Latvijas teritorijā un neierobežo tirdzniecību starp dalībvalstīm, piemērojami Ministru kabineta Noteikumi Nr.797 *par atsevišķu vertikālo vienošanos nepakļaušanu Konkurences likuma 11.panta pirmajā daļā noteiktajam vienošanās aizliegumam*.

Spēkā esošie MK Noteikumi Nr.797 tiek pārskatīti, pielāgojot EK Regulā 2022/720 noteiktajām prasībām. Zemāk norādītā informācija ir saskaņā ar [šobrīd spēkā esošajiem MK Noteikumiem Nr.797](#).

Kad vertikāla vienošanās ir atļauta?

Konkurences noteikumi (t.i. – Latvijā KL 11.pants) jebkurā gadījumā tiek piemēroti vertikālām vienošanām starp uzņēmumiem, ja šīs vienošanās satur stingros ierobežojumus vai citādāk būtiski ierobežo konkurenci. Konkurences noteikumi netiek piemēroti vertikālām vienošanām, kas neierobežo konkurenci - ja vertikāla vienošanās:

Atbilst grupu atbrīvojuma priekšnosacījumiem

Vertikālas vienošanās kaitē konkurencei tikai tad, ja vienā no piegādes ķēdes līmeņiem nav pietiekama konkurence. Uz vertikālajām vienošanām attiecas tā sauktais grupu atbrīvojums, kas noteikts [MK Noteikumos Nr.797](#), ja ir izpildīti tajā minētie nosacījumi. Ja vertikāla vienošanās sniedz labumu patērētājiem un būtiski nekropļo konkurenci, tiek piemērots atbrīvojums no aizlieguma, saskaņā ar MK Noteikumiem Nr.797.

Uz vertikālu vienošanos starp diviem vai vairākiem uzņēmumiem attiecas grupu atbrīvojums, un tā parasti ir atļauta šādās situācijās:

Līgums attiecas uz preču vai pakalpojumu pirkšanu vai pārdošanu

Grupu atbrīvojums aizsargā visus pirkšanas un izplatīšanas līgumus attiecībā uz gala vai starpproduktiem vai pakalpojumiem. Uz noteikumiem un nosacījumiem, kas nav saistīti ar pirkšanu, pārdošanu vai tālākpārdošanu, grupu atbrīvojums neattiecas.

 NEMIET VĒRĀ!

Grupu atbrīvojums neattiecas uz noteikumiem un nosacījumiem, kas attiecas, piemēram, uz intelektuālā īpašuma tiesību nodošanu vai izmantošanu, ja vien šādi noteikumi nav tieši saistīti ar vertikālajā nolīgumā ietverto produktu vai pakalpojumu izmantošanu, pārdošanu vai tālākpārdošanu.

Līgums nav noslēgts starp konkurentiem

Grupu atbrīvojums neattiecas uz vertikālajiem elementiem nolīgumos starp konkurentiem.

 NEMIET VĒRĀ!

Tomēr uz vertikālajiem elementiem nolīgumos starp konkurentiem attiecas grupu atbrīvojums, ja nolīgums ietver duālās izplatīšanas situāciju. Duālā izplatīšana ir scenārijs, kurā piegādātājs preces vai pakalpojumus pārdod ne tikai augšupējā, bet arī lejupejošā līmenī, tādējādi konkurējot ar saviem neatkarīgajiem izplatītājiem.

Katra vienošanās dalībnieka tirgus daļa nepārsniedz 10%

Vertikāla vienošanās netiek pakļauta vienošanās aizliegumam, ja katra vienošanās dalībnieka tirgus daļa konkrētajā tirgū nepārsniedz 10%.

 NEMIET VĒRĀ!

Vienošnās, kas ietver kādu no [stingrajiem ierobežojumiem](#), nevar uzskatīt par maznozīmīgiem līgumiem neatkarīgi no pušu tirgus daļas.

Piegādātāja tirgus daļa ir mazāka par 30%

Vertikāla vienošanās netiek pakļauta vienošanās aizliegumam, ja piegādātāja tirgus daļa konkrētajā tirgū, kurā tas pārdod vienošanās preces, nepārsniedz 30%.

 NEMIET VĒRĀ!

Minētais nosacījums neattiecas uz ekskluzīvās piegādes (izplatīšanas) vienošanos. Ja uzņēmums gan iepērk produktus, gan pārdod tos viena līguma ietvaros, uzņēmuma tirgus daļai gan pirkšanas, gan pārdošanas tirgū jābūt mazākai par 30%. Pretējā gadījumā tiek pārsniegts tirgus daļas ierobežojums 30% apmērā, un uz līgumu neattiecas grupu atbrīvojums.

Pircēja tirgus daļa ir mazāka par 30%

Ja vertikāla vienošanās paredz ekskluzīvo piegādi (izplatīšanu), tā netiek pakļauta vienošanās aizliegumam ar nosacījumu, ka pircēja tirgus daļa konkrētajā tirgū, kurā tas pērk vienošanās preces, nepārsniedz 30%.

Nolīgumā nav ietverti stingrie konkurences ierobežojumi

[Stingrie konkurences ierobežojumi](#) ir ierobežojumi, kas ierobežo konkurenci un ir prezumējams, ka nodara kaitējumu patērētājiem. Ja vertikāla vienošanās ietver kādu no tiem, uz to neattiecas grupu atbrīvojums.

Rada labumu patērētājiem

Pamatojoties uz katra individuāla gadījuma izvērtējumu, vertikālas vienošanās, uz kurām neattiecas grupu atbrīvojums, var radīt efektivitātes pieaugumu, kas sniedz labumu patērētājiem un atbilst individuālā atbrīvojuma priekšnosacījumiem. Ja vertikāla vienošanās, kas ierobežo konkurenci, atbilst individuālā atbrīvojuma priekšnosacījumiem, vienošanās ir atļauta, neskatoties uz konkurences ierobežojumu.

Lai piemērotu individuālu atbrīvojumu, vertikālajai vienošanai ir jāatbilst sekojošiem nosacījumiem. Tā:

veicina preču ražošanas vai realizācijas uzlabošanu vai ekonomisko attīstību;

rada labumu patērētājam;

neuzliek attiecīgajiem tirgus dalībniekiem ierobežojumus, kuri nav nepieciešami minēto mērķu sasniegšanai;

nedod iespēju likvidēt konkurenci ievērojamā konkrētā tirgus daļā.

Uzņēmumiem neatkarīgi pašiem jānovērtē, vai to vertikālās vienošanās atbilst iepriekš minētajiem priekšnoteikumiem.

Kad vertikāla vienošanās ir aizliegta?

🔗 Vertikāla vienošanās ir aizliegta, ja līgumā ir ietverts viens vai vairāki stingrie ierobežojumi

Stingrie konkurences ierobežojumi kavē konkurenci un nodara kaitējumu patērētājiem. Tie parasti nav nepieciešami, tāpēc vertikāla vienošanās, kas ietver kādu no stingrajiem konkurences ierobežojumiem, ir pilnībā izslēgta no grupu atbrīvojuma neatkarīgi no pušu tirgus daļas. Nolīgums, kurā ir ietverts kāds no stingrajiem ierobežojumiem, visticamāk ierobežos konkurenci un būs aizliegts saskaņā ar KL 11. panta pirmo daļu.

Stingrie ierobežojumi ietver visus vertikālas vienošanās līguma noteikumus un nolīgumus jeb faktiskos pasākumus, kuru mērķis ir:

Minimālās tālākpārdošanas cenas noteikšana vai cenu fiksēšana 🔗

Izplatītājam ir jābūt tiesībām noteikt preces vai pakalpojuma tālākpārdošanas cenu.

Maksimālo tālākpārdošanas cenu vai rekomendējošo cenu noteikšana nav aizliegta līdz brīdim, kad tā nekļūst par tālākpārdošanas cenas fiksēšanu vai minimālās cenas noteikšanu.

Teritorijas, tirdzniecības zonu vai klientu ierobežošana vai sadale

Izplatītājiem ir jābūt tiesībām neatkarīgi noteikt, kur un kam tie pārdod piegādātāja produktus.

Tomēr šādi ierobežojumi ir atļauti šādos gadījumos:

Aktīvās pārdošanas ierobežojums, kas noteikts pārdevējam ekskluzīvajā reģionā vai klientu grupai, kas rezervēta citam pārdevējam.

NEMIET VĒRĀ!

Aktīvajā pārdošanā izplatītājs vēršas pie klienta, piemēram, ar mērķtiecīgu reklāmu vai citiem tiešās komunikācijas veidiem. Pasīvā pārdošana notiek pēc individuālu klientu pašiniciatīvas pieprasījumiem, kur izplatītājs reaģē uz klientu kontaktiem. Piemēram, pārdošana tiešsaistē, izmantojot privātu vietni, parasti tiek uzskatīta par pasīvo pārdošanu. Arī piedāvājuma iesniegšana publiskajā iepirkumā, reaģējot uz tā izsludināšanu, tiek uzskatīta par pasīvās pārdošanas veidu.

Pasīvo pārdošanu nedrīkst ierobežot arī tad, ja pastāv ekskluzīvā izplatīšanas sistēma.

Vairumtirgotājam uzlikts ierobežojums pārdot preces gala patērētājam;

Ierobežojums, kas noteikts selektīvās izplatīšanas sistēmas dalībniekam, pārdot vienošanās preces nepilnvarotiem izplatītājiem izplatīšanas sistēmas teritorijā.

NEMIET VĒRĀ!

Selektīvās izplatīšanas sistēmā piegādātājs apņemas piegādāt produktus tikai tiem izplatītājiem, kas atbilst noteiktiem kritērijiem. Attiecīgi pilnvarotie izplatītāji apņemas nepārdot produktus neautorizētiem izplatītājiem vietās, kur tiek izmantota selektīvā izplatīšanas sistēma.

Produkta vai pakalpojuma aktīvās un pasīvās pārdošanas ierobežošana gala patērētājiem selektīvās izplatīšanas sistēmā

Pilnvarotajiem izplatītājiem ir jāļauj pārdot piegādātāja produktus visiem gala patērētājiem neatkarīgi no tā, vai tie ir patērētāji vai citi uzņēmumi, ja vien šādas darbības tiek veiktas no pilnvarotas tirdzniecības vietas.

Šķērspiegādes novēršana selektīvās izplatīšanas sistēmā

Pilnvarotajiem izplatītājiem ir jāļauj iegādāties produktus no citiem pilnvarotiem izplatītājiem. Pilnvarotajiem izplatītājiem nevar uzlikt pienākumu iegādāties produktus tikai no viena piegādātāja.

Neļaut sastāvdaļu ražotājam pārdot minētās sastāvdaļas personām, kuras nav pilnvarojis pircējs

Sastāvdaļu ražotājiem ir tiesības arī pārdot sastāvdaļas tieši, piemēram, gala patērētājiem vai remonta un apkopes uzņēmumiem.

Vertikāla vienošanās, kas ietver kādu no stingrajiem ierobežojumiem, neietilpst grupu atbrīvojuma darbības jomā saskaņā ar MK Noteikumiem Nr.797. Tomēr atsevišķos gadījumos uzņēmumiem ir iespēja pierādīt, ka pat vertikāla vienošanās, kas ietver stingros ierobežojumus, var kvalificēties individuālajam atbrīvojumam. Tādā gadījumā uzņēmumam ir jāspēj pierādīt, ka vertikāla vienošanās rada efektivitātes pieaugumu, kas sniedz labumu patērētājiem.

Vertikālas vienošanās, kurās ietverti citi vertikāli ierobežojumi

Vertikālas vienošanās, uz kurām neattiecas grupu atbrīvojums, izvērtē katrā gadījumā atsevišķi, t.i. izvērtējot vai piemērojams individuālais atbrīvojums. Vertikāli nolīgumi, kas neietilpst grupu atbrīvojuma darbības jomā, ir aizliegti tikai tad, ja tie ierobežo konkurenci. Vertikālo ierobežojumu var īstenot, izmantojot īpašus līguma noteikumus vai dažādus stimulus un sankcijas, kas rada tādu pašu rezultātu. Vertikālie ierobežojumi ietver, piemēram:

Viena zīmola izplatīšana

Pircēja pienākums iegādāties preces no viena piegādātāja.

Ekskluzīva piegāde

Piegādātājs piegādā preces tikai vai galvenokārt vienam pircējam vai konkrētam mērķim.

Ekskluzīvas izplatīšanas sistēma

Piegādātājs pārdod precī noteiktā teritorijā tikai vienam izplatītājam vai vienam izplatītājam tālākpārdošanai noteiktām klientu grupām.

NĒMIET VĒRĀ!

Pasīvās pārdošanas ierobežošana ekskluzīvās izplatīšanas sistēmā ir aizliegta. Citi ekskluzīvas izplatīšanas sistēmas aspekti ir jāvērtē individuāli.

Pilnvarotajiem mazumtirgotājiem ir aizliegts pārdot produktus klientiem, kuri nav citi pilnvaroti mazumtirgotāji vai gala patērētāji.

NEMIET VĒRĀ!

Attiecībā uz selektīvo izplatīšanas sistēmu, skatīt [stingros ierobežojumus](#). Citi selektīvās izplatīšanas sistēmas aspekti ir jāvērtē individuāli.

Kontroljautājumi pašpārbaudei

Pārbaudiet, vai vertikālai vienošanai ir piemērojams atbrīvojums, atbildot uz kontroljautājumiem.

NEMIET VĒRĀ! Ja līgumā ir ietverti jebkādi stingrie ierobežojumi, grupu atbrīvojums nav attiecināms.

Vai uz vertikālo vienošanos attiecas grupu atbrīvojums?

Vai tā ir vertikāla vienošanās starp uzņēmumiem?
Līgumam ir jāattiecas uz preču vai pakalpojumu izplatīšanu vai pārdošanu.

Vai katra vienošanās dalībnieka tirgus daļa nepārsniedz 10%?
Ja katra vienošanās dalībnieka tirgus daļa nepārsniedz 10%, vienošanās ir atļauta.

Vai ekskluzīvas piegādes gadījumā pircēja tirgus daļa konkrētajā tirgū, kurā tas pērk vienošanās preces, nepārsniedz 30%?
Ja pircēja tirgus daļa ekskluzīvas piegādes gadījumā konkrētajā tirgū nepārsniedz 30%, vienošanās ir atļauta.

Vai piegādātāja tirgus daļa konkrētajā tirgū, kurā tas pārdod vienošanās preces, nepārsniedz 30%?
Ja piegādātāja tirgus daļa konkrētajā tirgū, kurā tas pārdod vienošanās preces nepārsniedz 30%, vienošanās ir atļauta.

Vai nolīgumā ir ietverti stingrie konkurences ierobežojumi?
Ja līgums nesatur stingrus ierobežojumus un abu pušu tirgus daļas ir mazākas nekā norādīts augstākminētajos punktos, vienošanās ir atļauta.

Vai vertikālā vienošanās atbilst individuālajam atbrīvojumam?

Vai tā ir vertikāla vienošanās starp uzņēmumiem?
Līgumam ir jāattiecas uz preču vai pakalpojumu izplatīšanu vai pārdošanu.

Vai līgums ierobežo konkurenci?
Ja līgums satur vertikālu ierobežojumu, kas ierobežo konkurenci, jāizvērtē tā radītais efektivitātes pieaugums

Vai nolīgums rada efektivitātes pieaugumu, kas rada labumu patērētājiem?
Ja vienošanās atbilst individuālā atbrīvojuma priekšnosacījumiem, tā ir atļauta pat tad, ja tā ierobežo konkurenci.

Normatīvais regulējums un citi noderīgi avoti

Latvijā spēkā esoši:

[Konkurences likums](#)

[Ministru Kabineta Noteikumi Nr.797 par atsevišķu vertikālo vienošanos nepakļaušanu Konkurences likuma 11.panta pirmajā daļā noteiktajam vienošanās aizliegumam](#) (*Spēkā esošie MK Noteikumi Nr.797 tiek pārskatīti, pielāgojot EK Regulai 2022/720 noteiktajām prasībām*)

Vadlinijas:

[Vadlinijas par vertikālu vienošanos par tālākpārdošanas cenu noteikšanu atpazīšanu un izvērtēšanu](#)

Eiropas Savienībā spēkā esoši:

[Līgums par Eiropas Savienības darbību \(LESD\)](#)

[Eiropas Komisijas Regula 2022/720 par Līguma par Eiropas Savienības darbību 101. panta 3. punkta piemērošanu vertikālo nolīgumu un saskaņotu darbību kategorijām](#)

Vadlinijas:

[Eiropas Komisijas \(EK\) pamatnostādnes vertikālo ierobežojumu jomā](#)

[Eiropas Komisijas paziņojums – Paziņojums par maznozīmīgiem nolīgumiem, kas ievērojami neierobežo konkurenci atbilstīgi Līguma par Eiropas Savienības darbību 101. panta 1. punktam \(de minimis paziņojums\)](#)

Citi noderīgi avoti:

[Pašnovērtējuma rīks uzņēmējiem par īstenotu vertikālu vienošanos atbilstību konkurences tiesībām](#)

<https://www.kp.gov.lv/lv/vertikalas-vienosanas>